

De expansiedrift van de Maatschappij Frederiksoord Nu

FREDERIKSOORD – De zomer is op z'n end en de herfst komt eraan. Het is alweer de derde Star van dit jaar en weer moeten we keuzes maken vanwege de vele reuring in ons gebied. We streven naar korte teksten met voldoende beeldmateriaal, maar sommige onderwerpen laten zich niet beteugelen zonder de kern te verliezen.

We kunnen niet om de feestelijke opening van de Tramloods heen.

Ook Hoeve Boschoord heeft een jubileum te vieren van 75 jaar. Daarnaast hebben we een,

voor de meeste koloniebewoners, onbekend historisch verhaal over weerstand tegen de expansiedrift van de Maatschappij van Weldadigheid bij Willemsoord. Natuurlijk hebben we ook een luisterend oor voor nieuws van diezelfde Maatschappij.

In het verleden heeft De Star korte stukjes gebracht onder de titel Kolonieturfjes. Met eenzelfde idee brengen we nu de column 'Het Was Wat', met doorgaans vermakelijke anekdotes. Tot slot benoemen we de wetenswaardigheden die aandacht verdienen, maar waar we wegens gebrek aan ruimte samenvattingen van plaatsen in Kort Kolonienieuws.

Wij wensen u weer veel leesplezier.

Tramloods geopend

FREDERIKSOORD – Bloaskapel de Zendestriekers uit Wapse heette op 3 juli de genodigden voor de feestelijke opening van de Tramloods aan de Koningin Wilhelminalaan hartelijk welkom met hun muziek.

Anderhalf jaar geleden werd het gebouw te koop aangeboden aan de MvW. Weinig mensen wisten dat de tramloods in 1920 door de MvW was gebouwd en 70 jaar in hun handen is geweest. Het was dus logisch dat de loods wederom in bezit van de MvW zou komen. Directeur Minne Wiersma bedankte alle betrokken partijen, en dat zijn er heel veel, die aan de renovatie en verduurzaming van de Tramloods hebben meegewerkt. Alfred Geerts, conservator van museum De Proefkolonie, werd speciaal geroemd omdat hij had gefungeerd als het cement tussen alle bouwstenen, lees partijen, die een rol hebben gespeeld in dit grote project. De openingshandeling, het hijsen van de vlag, werd verricht door gedeputeerde Gert-Jan Schuinder van de provincie Drenthe, geassisteerd door Alfred Geerts.

De Tramloods is nu een dependance van museum De Proefkolonie. Er is een expositie en een petit café, waar zowel museumgasten als passanten iets kunnen gebruiken en de expositie bezoeken. Retour Maatschappij, mobiliteit in de koloniën van Weldadigheid is de naam van de expositie. Een fietsarrangement, In de sporen van de tram, volgt het his-

torische spoor van de tram tussen Frederiksoord en Noordwolde. De loods lag aan de tramlijn van Steenwijk naar Oosterwolde die in 1914 werd geopend. Er werd hout opgeslagen, het was een postpakketpunt en er was personenvervoer. De aanwezigheid van de tram ontsloot de tot dan toe geïsoleerde kolonie Frederiksoord en werd in 1962 opgeheven.

Hoeve Boschoord bestaat 75 jaar

WILHELMINA OORD – Wat in 1823 begon als kolonie VII, een van de vrije koloniën van de van de Maatschappij van Weldadigheid, kreeg in 1900 de naam Boschoord.

Vermoedelijk omdat de kolonie bijna geheel uit bos bestond, maar misschien ook vanwege de stichter, Johannes van den Bosch.

De bewoners konden vanaf toen zeggen dat ze uit Boschoord kwamen in plaats van uit het stigmatiserende de kolonie. De boerderij Hoeve Boschoord is waarschijnlijk ontstaan uit een ontginningsschuur in het Doldersummerveld.

Wanneer de inkomsten voor de MvW vanuit contributies afnemen, wordt in 1940 een commissie ingesteld inzake aan te brengen wijzigingen in de Maatschappij. De opdracht is een nieuwe structuur ontwerpen met een nieuwe sociale taak. In 1941 komt de commissie met het plan om geestelijk onvolwaardigen te werk te stellen. Ze zouden worden opgeleid als landarbeider, bosarbeider of zelfstandig thuiswerker.

Het plan start succesvol maar door de bezetting komt het niet tot verdere uitwerking. Na de oorlog pakt de commissie het werk weer op. Er wordt voortgegaan op de ingeslagen weg van het lenigen van grote maatschappelijke nood. In overleg met het Ministerie van Justitie wordt als doel geformuleerd, de verpleging van diegenen van de ter beschikking van de regering gestelden, waarbij niet de typische of criminele factoren overwegen, doch a-sociaal gedrag op de bodem van een gebrekkige ontwikkeling der geestesvermogens. Aldus wordt er besloten tot een inrichting voor mannelijke debiele a-socialen. Op 15 september 1950 is de officiële opening van Hoeve Boschoord. Er is plaats voor 32 jonge mannen. In 1951 wordt een landbouwbedrijf toegevoegd met ongeveer 17 hectare bouw- en weiland, later uitgebreid naar 25 hectare. Op leerboerderij De Eikenhof worden verschillende vaardigheden aangeleerd, evenals bij Hoeve Koning Willem III en in de bossen. De toegepaste pedagogiek is aanvankelijk zeer beperkt, een vak leren is het hoofddoel. Was het eerst voldoende dat een medewerker een vak beheerste, later worden meer pedagogische kwaliteiten geëist. Psychiaters, psychologen, pedagogen, vaktherapeuten en sociotherapeuten doen hun intrede.

Veel inwoners van de oude gemeente Vledder vonden een baan bij Boschoord. Zo ook Herman Specht die, sinds 1936 van vader op zoon, eigenaar was van de koloniewinkel in Frederiksoord. Herman Specht

▲ De oorspronkelijke hoeve, 1960. Foto 't Fledder Kerspel.

senior (1890 - 1960) kwam als wees met zijn broertjes en zusjes vanuit Den Haag naar Frederiksoord. Daar werden ze verdeeld over verschillende gezinnen. In 1978 werd zoon Herman door de directeur gevraagd in Hoeve Boschoord een winkel op te zetten voor de cliënten.

Op 1 januari 1976 wordt Hoeve Boschoord een zelfstandige stichting met 25 hectare in erfpacht. In 1986 wordt het een erkend instituut in de zin van de Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten (AWBZ), wat betekent dat er niet alleen maar via justitie cliënten geplaatst kunnen worden. Vanaf 1988 worden er ook vrouwen opgenomen. Sinds 2005 is Hoeve Boschoord onderdeel van de Stichting Trajectum. In september worden beide jubilea gevierd.

Bron: Droom en Weldaad; Jan Mensink, Wil Schackman en Angelië Sens; Stenen door de ruit van L. Lambregts.

▼ Hoeve Boschoord Jaartal: onbekend. Foto T. Kijl.

Nieuws van/uit Huis Westerbeek

- De Maatschappij is - terecht - erg trots op de mooi **gerestaureerde tramloods**. Zo trots dat hij volop in het licht is gezet. Enkele omwonenden vonden het licht te veel en te fel. Daarop is de verlichting van de tramloods zodanig aangepast dat deze is gedimd en heel subtiel het geheel mooi uitlicht.

- In het **Vijverbosje** aan de Vaartweg in Wilhelminaoord zijn volgens plan poeltjes aangelegd om een goede leefomgeving te creëren voor de beschermde dieren in het gebied. Het terrein rondom de vijver is in erfpacht uitgegeven aan Family Restaurant.
- Er zijn, ook in Huis Westerbeek, zorgen over

de **japanse duizendknoop**. De MvW volgt hetzelfde beleid als andere terreinbeheerders. Een of twee keer per jaar maaien en afvoeren waar dit machinaal kan. Daarnaast is er een werkgroep met vrijwilligers om naar verantwoorde oplossingen te zoeken. Onderzoeken van onder andere Natuurmonumenten worden met belangstelling gevolgd.

- De nieuwe **welstandsnota** van Gemeente Westerveld is goedgekeurd. Dit betekent onder andere dat bij koloniewoningen nu ook, zo onopvallend mogelijk, zonnepanelen geplaatst mogen worden, bijvoorbeeld op de schuur of achter het huis. In de mees-

te situaties is wel vergunning van de gemeente nodig.

- In 2026 zijn de Koloniën van Weldadigheid alweer **vijf jaar Werelderfgoed**. Er worden plannen gesmeed om dit lustrum op gepaste wijze te vieren.

- Er staan meer dan 100 gegadigden op de **wachtlijst** om woonruimte te huren van de MvW. Omdat er zeer weinig doorstroming plaatsvindt, is er een stop gezet op de inschrijving hiervoor.

Het Heideveld: juridische buffer tegen de gebiedsuitbreiding

FREDERIKSOORD – De Maatschappij van Weldadigheid werd in 1818 opgericht. Johannes van den Bosch kocht het landgoed Westerbeek-sloot ten oosten van Steenwijk aan. Hetzelfde jaar werd de volksplanting Westerbeeksloot (een jaar later genoemd Frederiksoord) gebouwd.

Met grote voortvarendheid zocht Van den Bosch naar uitbreiding van het gebied om meer kolonisten een plek te geven. Hij benaderde schout Fabius van Steenwijkerwold over het aldaar gelegen heideveld. Hij wist dat over dit veld - *twee uur gaans* van de Proefkolonie I - geen *verponding* (grondbelasting) werd betaald. Dat betekende dat het mogelijk een Staatsdomein was en dat de Koning dit gebied in erfpacht zou kunnen overdragen. Het eigendomsrecht bleek echter niet geheel duidelijk. Bovendien gebruikten de boeren van de boerschap Steenwijkerwold en andere inwoners van de dorpen het gebied.

De schout organiseerde op drie achtereenvolgende zondagen in alle kerken van Steenwijkerwold na de kerkdienst een zg. *kerkespraak*. Voor deze bijeenkomsten werden de boeren van de boerschap, de zg. *erfgenamen* of *eigengeërfden* uitgenodigd om over de voornemens van Van den Bosch te discussiëren. Intussen had de Permanente Commissie van de MvW een verzoek ingediend bij de Koning om 400 morgen (een Rijnlandse Morgen is 8516 m²) heidegrond in erfpacht over te dragen aan de MvW. De Koning stemde bij Koninklijk Besluit in met het verzoek. Maar in het K.B. was niet te lezen dat het gebied tot de Staatsdomeinen behoorde. Om hun rechten veilig te stellen en als een partij te kunnen onderhandelen, verenigden de *eigengeërfd-boeren* zich op 18 februari 1819 in de *Vereniging Het Heideveld*.

Na het nodige heen-en-weer gepraat werd besloten om 350 morgen heideveld over te dragen aan de MvW voor een bedrag van 3500 gulden. Waarschijnlijk werd ervan uitgegaan dat het gebied niet onder de Staatsdomeinen viel, want nergens is te lezen dat er erfpacht zou worden betaald. De overeenkomst werd in 1821 notarieel vastgelegd. Naast deze overdracht werd van een andere particuliere erve nog eens 100 morgen land gekocht, waardoor de MvW 450 morgen grond had om aan weerskanten van de heirweg Steenwijk - Wolvega Kolonie III Willemsoord te ontwikkelen. Deze feiten zijn te lezen in het boek *De bevolking van de vrije koloniën der Maatschappij van Weldadigheid*,

geschreven door Ir. Cecilia A. Kloosterhuis (Walburgers 1981).

De Vereniging Het Heideveld bleef beheerder van de rest van het gebied. In de 19e en 20e eeuw werden door de bestuurders grootschalige ontginningen in het gebied uitgevoerd. Wegen in het gebied werden verhard en onderhouden. Hiermee werd werk verschaft aan arm-lastige gezinnen uit de omgeving. Daarmee werd de gemeentelijke armenkas ontlast. Mensen konden ook stukjes grond huren. Het bestuur was in handen van enkele welgestelde boerenfamilies, waarbij het lidmaatschap vaak overging van vader op zoon. Het werd in de 20e eeuw een statussymbool voor de boerenadel.

Tegenwoordig staat de Vereniging Het Heideveld geregistreerd als *Het Heideveld en de daartoe behorende fondsen en eigendommen in de buurtschap Steenwijkerwold*. (Natuur)beheer en maatschappelijke betrokkenheid met de omgeving behoren tot de doelstelling van de Vereniging. Het Heideveld heeft 343 hectare grond (waarvan 40 hectare bos) in Steenwijkerwold, Willemsoord, Basse, De Pol en Witte Paarden-Baars. Er zijn ongeveer 90 huurders en pachters van kleine of grotere landerijen. De bossen zijn opengesteld voor het publiek; ze worden onderhouden en qua diversiteit aangepast aan de huidige tijd. Ook het onderhoud van drie vennen behoort tot de taak van Het Heideveld. Bekend is het *Jodenveentje* in De Pol. In Willemsoord woonden in het begin van de kolonie ongeveer 100 Joodse kolonisten. Er stond tot 1828 een synagoge. Het Jodenveentje is een herinnering aan die tijd. Een saillant detail is, dat in 2013 een deel van de vroegere gronden van de MvW is teruggekocht door Het Heideveld. De bescheiden winst die de vereniging jaarlijks maakt, wordt besteed aan kleine projecten, voor bijvoorbeeld de buurthuizen, het zwembad, de ijsbaan, de muziekvereniging, de geitenfok en andere culturele instellingen in het gebied. De kerken krijgen elk jaar met kerstmis een flinke kerstboom. Ruim 200 jaar geleden trotseerden de boeren van de boerschap Steenwijkerwold de uitbreidingsdrift van de MvW. Als gedenkteken werd in 2019 in Baars een standbeeld onthuld van de trotse boer.

Het Was Wat – Jan Misverstand ...

FREDERIKSOORD – Jan was een van de kinderen die vanuit het Amsterdamse Aalmoezeniersweeshuis naar de kinderkolonie in Veenhuizen werd gezonden.

Vondeling of wees, uit hun achternaam was vaak op te maken of het een wees of een vondeling betrof. Bij vondelingen werd soms een briefje aangetroffen met hun naam erop, maar omdat dit een verwijzing naar hun ouders was, werd dit vaak nagelaten. De meeste vondelingen waren dus naamloos en kregen een naam die de weeshuisregenten voor hen bedachten. De regenten hanteerden vaak thema's waaruit geput werd bij het geven van namen. Namen als Anthony Adelaar, Susanna Patrijs, Frans

Baars, Leendert Paaling, Hendrik Konijn, Cornelia Koe en Jan Pompoen zijn hier een illustratie van. Ook allitererende namen waren in trek zoals, Ijsaak Ijsenbeek, Dirk Dwarsboom, Hendrik Hap, Zacheus Zoetigheid. De seizoenen, de tijden van de klok, de weersomstandigheden of hoe en waar het kind gevonden was, boden namen te over. De volgende namen zijn hier voorbeelden van: Marten Herfst, Maria Winter, Adrianus Sneeuw, Ijsbrand Ijs, Hendrica Halfnegen, Johannes Indemand, Leentje Linnekist, Johannes Drempeel. Tot slot nog een paar gezellige namen, Jannetje Brief, Mietje Spek, Charlotta Radijs, Leendert Krentekoek en Jan Ongeval.

Uit: De kinderkolonie van Wil Schackmann.

Kort Kolonienieuws

Frederiksoord

- Bij het **sloopwerk van de Oude Tuinbouwschool** zijn een paar bijzondere vondsten gedaan: een tweetal foto's en achter een voorzetwandje een lat met daarop de namen van twee schilders (Douwe Mooij en Gerrit Menke), die in augustus 1932 het pand geschilderd hebben. Historische vereniging 't Fledder Kerspel probeert het leven van beide schilders in kaart te brengen. De namen van de geportretteerden zijn nog onbekend.

- Ook al van deze gebakken en **geglazuurde kleistenen** met geheimzinnige tekens gevonden in Frederiksoord en omgeving? Kijk op zegelveld.nl

De Star is een onafhankelijk kwartaalblad voor Frederiksoord en omstreken. **Redactie:** Tanneke Bloemendal - Nico de Leeuw - Ronald van Pijkeren - Wanda Torrenga. **Opmaak:** Cor Krüter.

- Op 1 augustus jl. werd het boek **Altijd vooruitboeren**, geschreven door Jolanda Sieders, uitgegeven door uitgeverij Boekscout. Jolanda groeide op in Wilhelminaoord, waar de sporen van de Maatschappij van Weldadigheid nog altijd zichtbaar zijn. Zij beschrijft het leven van Piet, wiens voorouders in de Koloniën van Weldadigheid een kans kregen om zich uit de klauwen van de armoede te kunnen onttrekken. De mentaliteit om altijd maar 'vooruit te boeren' voor een beter bestaan, ging over van de ene naar de andere generatie.

Wilhelminaoord

- Wie op de Kipperegel de bebouwde kom van Wilhelminaoord verlaat richting Noordwolde, zal zich misschien verbazen over de manier waarop de percelen naast drie nieuwe koloniewoningen zijn gemaaid. De bewoners hebben de handen ineengeslagen om hun percelen gefaseerd te maaien, zodat er een **kruidenrijk grasland** wordt gecreëerd

en de biodiversiteit wordt bevorderd. Meer hierover kunt u lezen op onze website: de-star.nl

Boschoord

- Vrijdag 12 september is bij het **Schooltje** van Boschoord een buitenexpositie geopend. Al eerder zijn er zulke buitenexposities geopend bij het Dorpshuis in Wilhelminaoord en bij de kerk in Zorgvlied, die ook de, voor velen, verborgen verhalen vertellen over de Koloniën van Weldadigheid.

Via www.de-star.nl kunnen belangstellenden een gratis digitaal abonnement aanvragen. Reacties over het blad zijn welkom op redactie@de-star.nl
Sponsoren worden vermeld op onze website.

De Star wordt gefaciliteerd door de **Stichting Maatschappij van Weldadigheid** en de **Gemeente Westerveld/Regiodeel Zwolle**.

